

УКРАЇНЬКА ГЕЛЬСІНЬСКА
СПІЛКА З ПРАВ ЛЮДИНИ

РІЧНИЙ ЗВІТ

2024

ЗАХИЩАЄМО ПРАВА ЛЮДИНИ.
ЩОДНЯ

Захищаємо права людини. Щодня.

Річний звіт містить огляд роботи
Української Гельсінської спілки з прав
людини за 2024 рік у сфері захисту прав
людини та верховенства права в Україні.

Річний звіт УГСПЛ за 2024 рік за заг. редакцією О.Павліченка.
– Київ: Українська Гельсінська спілка з прав людини, 2024. – 49 с.

© О. Павліченко, М. Щербатюк, М. Лаврінок, М. Тарахало,
О. Козорог, Н. Козаренко, Л. Єльчева, П. Мішакова,
А. Філіпішина, В. Падун, С. Рибалко

Макетування: Поліна Мішакова

© Українська Гельсінська спілка з прав людини, 2024

У 2024 році УГСПЛ відзначила своє 20-річчя.

У 2024 році Українська Гельсінська спілка з прав людини (УГСПЛ) відзначила свій 20-й ювілей. Два десятиліття тому, 1 квітня 2004 року, відбулися установчі збори для створення Спілки.

За ці роки УГСПЛ стала надійною опорою для багатьох людей, чії права були порушені, а також об'єднала навколо себе професіоналів: правозахисників, суддів, адвокатів, прокурорів.

Історія створення

Історія УГСПЛ розпочалася 1 квітня 2004 року на Першому українському форумі громадських правозахисних організацій «Моніторинг прав людини на виборах», який проходив під егідою Ради українських правозахисних організацій (РУПОР). Офіційна реєстрація відбулась 30 червня 2004 року, а вже з серпня того ж року Спілка розпочала свою активну діяльність. Засновниками УГСПЛ стали 15 громадських правозахисних організацій. До Наглядової Ради Спілки увійшли відомі діячі правозахисного руху 60-х — 80-х років: Зиновій Антонюк, Микола Горбаль, Йосип Зісельс, Василь Лісовий, Василь Овсієнко, Євген Пронюк та Євген Сверстюк.

Етапи розвитку

Правозахисник Володимир Яворський був одним із засновників УГСПЛ та став першим виконавчим директором організації у квітні 2004 року. Він керував організацією до лютого 2012 року. За цей час адвокати УГСПЛ вигравали справи у Європейському суді з прав людини, що стосувалися порушень державою своїх зобов'язань, надавали юридичний супровід журналістам та створювали мережу адвокатів в Україні.

З 2012 по 2017 роки посаду виконавчого директора обіймав Аркадій Бущенко. На цей період припали узурпація влади Януковичем, Революція Гідності, початок російсько-української війни, окупація Криму та частини Донеччини і Луганщини. УГСПЛ надавала безоплатну правничу допомогу завдяки створеній мережі приймалень. Після анексії Криму та початку бойових дій на Донбасі потреба у правничій допомозі стрімко зростала – у 2014 році за нею звернулось близько 14 тисяч українців.

3 листопада 2017 року УГСПЛ очолює Олександр Павліченко. До цього він керував проектами Ради Європи в Україні, «Українською фундацією правової допомоги», працював заступником директора Харківської правозахисної групи та очолював правління організації. Одним з визначних здобутків цього періоду стала робота над концепцією перехідного правосуддя.

За два десятиліття своєї діяльності УГСПЛ:

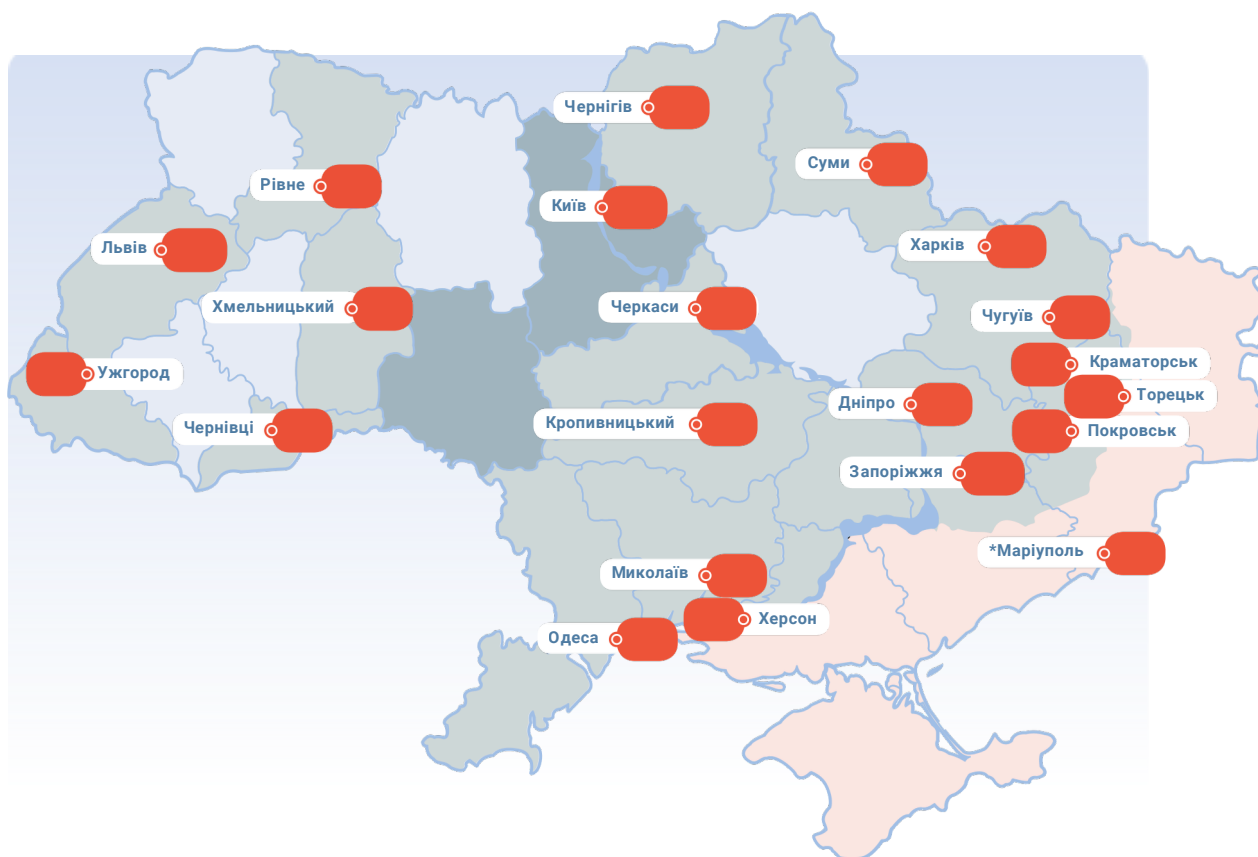
- Надала юридичну допомогу тисячам громадян України
- Виграла сотні справ у національних та міжнародних судах
- Розробила ключові законопроекти у сфері захисту прав людини
- Створила мережу приймалень по всій Україні

Сьогодні УГСПЛ є найбільшою асоціацією правозахисних організацій України, що об'єднує 26 недержавних організацій. Спілка продовжує традиції та діяльність Української Гельсінської групи сприяння виконанню Гельсінських угод, надає безоплатну юридичну допомогу, аналізує законодавство, подає справи в національні та міжнародні суди, займається адвокацією та навчає правозахисників і професійну спільноту.

Громадські приймальні: найширша мережа правової допомоги в Україні

У 2024 році УГСПЛ продовжувала розвивати найбільшу в країні мережу громадських приймалень, забезпечуючи доступ до правосуддя для найбільш вразливих категорій громадян. Наша робота набула особливого значення в умовах війни, коли потреба у кваліфікованій правовій допомозі зростає багатократно і, на жаль, продовжує зростати.

Мережа громадських приймалень УГСПЛ охопила 21 офіс у 18 регіонах України, фактично покриваючи більшість обласних центрів. Команда професійних юристів і адвокатів працювала у багатоформатному режимі: надавала консультації очно в офісах, проводила телефонні консультації, здійснювала виїзди безпосередньо в громади та забезпечувала онлайн-підтримку.

Масштаб наданої допомоги

Результати роботи мережі у 2024 році демонструють її критичну важливість для українського суспільства:

- **15 917 звернень** від громадян перетворилися на **15 555 консультацій**, що свідчить про високу якість первинного відбору та ефективність роботи.
- Команда підготувала **1 642 процесуальні документи** та супроводжувала **382 судові справи**.
- Особливо важливим показником є **32 заяви до міжнародних організацій**, що підкреслює роль УГСПЛ у документуванні порушень прав людини та пошуку справедливості на міжнародному рівні

Портрет клієнтів: відображення українських реалій

Структура звернень яскраво відображає соціальні виклики воєнного часу. Найбільшу групу клієнтів склали **7 168 внутрішньо переміщених осіб** — люди, які втратили домівки через російську агресію та потребували правової підтримки у відновленні документів, отриманні соціальних виплат та захисті житлових прав. **2 615 військових і членів їхніх родин** звернулися за допомогою у вирішенні специфічних правових питань, пов'язаних зі службою та її наслідками. Значну частку склали традиційно вразливі групи: **1 729 пенсіонерів**, **1 502 жертви злочинів**, **1 381 людина, що живе з ВІЛ**, та **957 людей з інвалідністю**. Серед інших категорій клієнтів — безробітні, студенти, громадські активісти, засуджені, самотні матері, що демонструє універсальність потреби у кваліфікованій правовій допомозі.

Тематичний спектр: від побутових до системних питань

Загалом команда опрацювала **23 058 випадків порушення прав**, що значно перевищує кількість звернень через те, що одне звернення часто містило декілька правових проблем.

Найчастіше громадяни зверталися з питань соціального забезпечення (**3 261 випадок**) та цивільного права (**3 160 випадків**). Значну частку склали питання відшкодування шкоди (**1 726 випадків**) — переважно пов'язані з наслідками війни. Також активно опрацьовувалися питання пенсійного законодавства (**918 випадків**), кримінальних проваджень (**884 випадки**) та житлового права (**762 випадки**).

Широкий спектр інших тематик включав дискримінацію, свободу совісті, трудові права та доступ до інформації, що підтверджує комплексний характер правових проблем українців.

Системний вплив та прецеденти

Робота громадських приймалень виходила далеко за межі надання індивідуальних консультацій. Справи з ознаками системних порушень передавалися до Центру стратегічних справ УГСПЛ, що забезпечувало комплексний підхід до вирішення проблем та формування нової судової практики.

Серед найважливіших досягнень — створення судових прецедентів, що мали широкий суспільний резонанс: отримання відстрочки від мобілізації для батька дитини з інвалідністю, поновлення виплат внутрішньо переміщеним особам, захист прав дітей, постраждалих від війни.

Кожна статистична цифра має людське обличчя. Історії клієнтів громадських приймалень демонструють не лише індивідуальні перемоги, а й системні зрушення у правовій практиці.

3 інтернату Маріуполя під опіку Швейцарії: як юристи УГСПЛ допомогли матері повернути дитину

Родина Марії з Маріуполя була на обліку у місцевих соціальних служб як така, що перебуває у складних життєвих обставинах. Коли постало питання про позбавлення жінки батьківських прав, соціальна служба вилучила її дошкільну доньку з сім'ї на час судових засідань. Дівчинка потрапила до дитячого будинку ще до повномасштабного вторгнення, а після — разом з іншими вихованцями була релокована спочатку до Львова, а потім за кордон.

Весь цей час Марія намагалась повернути собі доньку. Їй це вдалось завдяки юридичному супроводу адвокатів приймальні УГСПЛ у Дніпрі, що працює на базі ГО «Правозахисна група «Січ». Ця справа стала прикладом того, як війна ускладнює сімейні правовідносини та потребує нових підходів до захисту прав батьків і дітей.

Марина Кіптіла, адвокатка приймальні УГСПЛ у Дніпрі, що працює на базі ГО «Правозахисна група «Січ», яка допомагала Марії

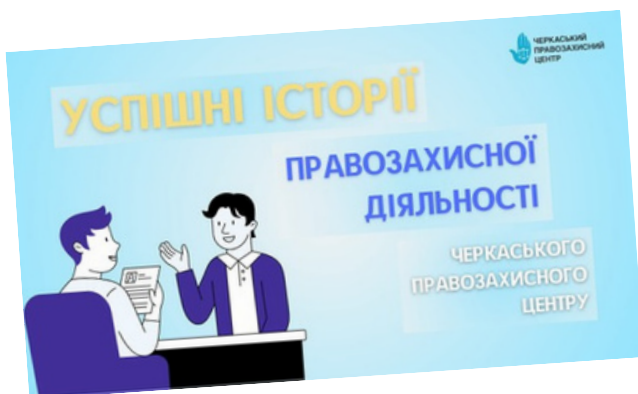
ТЦК ігнорував заяву про відстрочку від батька дитини з інвалідністю: суд поставив крапку у справі

Влітку 2024 року житель Одещини звернувся до територіального центру комплектування та соціальної підтримки із письмовою заявою про надання йому відстрочки від призову на військову службу. Чоловік виховує неповнолітню дитину з інвалідністю та долучив до заяви всі належні документи, попросивши проставити відповідний запис у військово-обліковому документі. Втім ТЦК ігнорував заяву.

Розв'язувати питання допомагав Євген Федоричев, юрист Української Гельсінської спілки з прав людини. Справа завершилась на користь клієнта, і фахівці вважають її прецедентом, на який надалі орієнтуватимуться інші суди. Це рішення захистило права батьків дітей з інвалідністю та створило важливий судовий прецедент у сфері мобілізації.

Статус дитини, постраждалої від війни

До Черкаського правозахисного центру звернулася внутрішньо переміщена особа пані Тетяна щодо відмови служби у справах дітей надати їй синові статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій. Відмову мотивували тим, що відповідно до діючого Порядку статус надається лише дітям, переміщеним з Луганської та Донецької областей.

Юристи організації підготували обґрунтоване звернення, в якому зазначили, що право на отримання статусу має дитина, яка на час воєнних дій не досягла 18 років і в результаті зазнала психологічного чи інших видів насильства, незалежно від регіону проживання. Після направлення звернення синові пані Тетяни було надано статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

Окупанти скалічили херсонця за 17 днів ув'язнення: історія Олександра Д'якова

Особливо важливою є історія Олександра Д'якова з Херсона — він виходив на місцевий Майдан під час Революції гідності, був депутатом у Дніпровській райраді Херсона, очолював ОСББ, займався підприємницькою діяльністю. Проукраїнська позиція херсонця завжди була очевидною, під час окупації він активно протидівав окупантам, у результаті чого потрапив до російської катівні.

Олександр провів 17 днів у полоні, плюс ще два місяці під охороною в лікарнях, бо під час катувань йому так скалічили ногу, що довелося госпіталізувати. Наслідки катувань дають взнаки й сьогодні. Його свідчення стали частиною масштабної роботи УГСПЛ з документування воєнних злочинів РФ.

Попри фізичні та психологічні травми, Олександр продовжує давати інтерв'ю та розповідати про пережите, пояснюючи: «Тому що я хочу, щоб почули усі, що влаштовував у нас наш "братній народ". Що ніякі вони нам не брати. І те, що вони роблять із нами, брати з братами не роблять». Ця історія має критичне значення для майбутнього притягнення винних до відповідальності.

Поновлення соціальних виплат

Родина Андреевих зіткнулась із припиненням виплат для внутрішньо переміщених осіб у зв'язку з тим, що матір Інна Анатоліївна перебувала за кордоном більш як 30 календарних днів підряд. Однак її діти — син Артем та донька Валерія — за кордон не виїжджали, тому припинення саме їм виплат було безпідставним.

Громадська організація «Черкаський правозахисний центр» підготувала відповідне звернення до Департаменту соціальної політики, після чого виплати дітям були поновлені з дня припинення. Ця справа продемонструвала важливість індивідуального підходу до кожної ситуації та захисту прав дітей незалежно від дій їхніх батьків.

Правопросвітництво та підвищення обізнаності

Іншим важливим щаблем роботи мережі громадських приймалень є правопросвітництво та підвищення обізнаності щодо того, що права людини можна успішно захистити серед мешканців регіонів. У 2024 році було проведено **804 інформаційно-просвітницьких заходи** на різноманітну тематику.

Теми охоплювали широкий спектр актуальних питань: пенсійні питання, реформи, права людини в контексті спілкування з поліцією, захист від домашнього насильства і, звісно, подолання правових наслідків війни. Така просвітницька робота не лише підвищує правову грамотність населення, а й формує культуру звернення за кваліфікованою правовою допомогою.

Дослідження та моніторинги: аналітична база для відновлення України

Паралельно з наданням індивідуальної правової допомоги мережа громадських приймалень УГСПЛ здійснювала масштабну дослідницьку роботу. Ці дослідження разом створюють «живу мапу» проблем і потреб на місцях — від житла і працевлаштування до доступу до освіти й медицини. Вони стають аналітичною базою для адвокації змін і для підготовки державних та місцевих програм відновлення, трансформуючи голос громад у конкретні політики.

У 2024 році експерти приймалень провели **18 регіональних досліджень**, що охопили найактуальніші сфери життя громад у воєнний час: житло, освіту, соціальну адаптацію ВПО, працевлаштування, охорону здоров'я, екологію та навіть проблему колабораціонізму.

Додатково громадські приймальні підготували **6 досліджень за методологією Місцевого індексу прав людини** у громадах Сумської, Запорізької, Черкаської та Львівської областей. Цей інструмент дозволяє комплексно оцінити стан дотримання прав людини на місцевому рівні та визначити пріоритетні напрями для покращення ситуації.

Найбільша увага у дослідженнях зосереджувалася на питаннях житла та відновлення, що свідчить про критичну важливість цієї теми для воєнної України. Також помітну увагу приділяли соціальній адаптації внутрішньо переміщених осіб, освіті, охороні здоров'я, працевлаштуванню та трудовим правам. Окремі дослідження були присвячені екологічним проблемам і темі колабораціонізму.

Human rights in wartime: lawyers assessed the situation in 10 regions of Ukraine

Громади отримали **рекомендації та покрокові плани дій** для вирішення виявлених проблем. Дослідження стали основою для адвокаційних кампаній як на рівні областей, так і національних програм. Важливим досягненням стало підвищення залучення ВПО та місцевих мешканців у процеси прийняття рішень.

Результати досліджень не залишились на папері. На Чернігівщині мешканці прикордонних громад завдяки рекомендаціям дослідження через платформу eRecovery отримали доступ до відновлення житла після обстрілів, що стало орієнтиром для інших регіонів.

У Краматорську дослідження проблем із доступом до освіти допомогло відкрити важливу дискусію про дистанційне та змішане навчання для дітей ВПО. В Оброшинській громаді було розроблено місцеву програму підтримки працевлаштування під час воєнного стану. У Сумах та Черкасах дослідження допомагали у розвитку громад. У Рівному — збільшенню обізнаності щодо проблеми булінгу у школах.

Стратегічне значення

Громадські приймальні УГСПЛ — це основна ланка правозахисної роботи, з якої починається шлях до правосуддя. Саме тут люди вперше стикаються з системою захисту своїх прав, отримують допомогу та розуміння механізмів справедливості. Ця первинна робота створює ґрунт для подальшого розвитку судової практики, виявлення системних проблем і формування нових підходів до захисту прав людини. Приймальні поєднують щоденну допомогу людям із накопиченням досвіду, що стає основою для стратегічних справ і більш глибоких змін у правовій системі України.

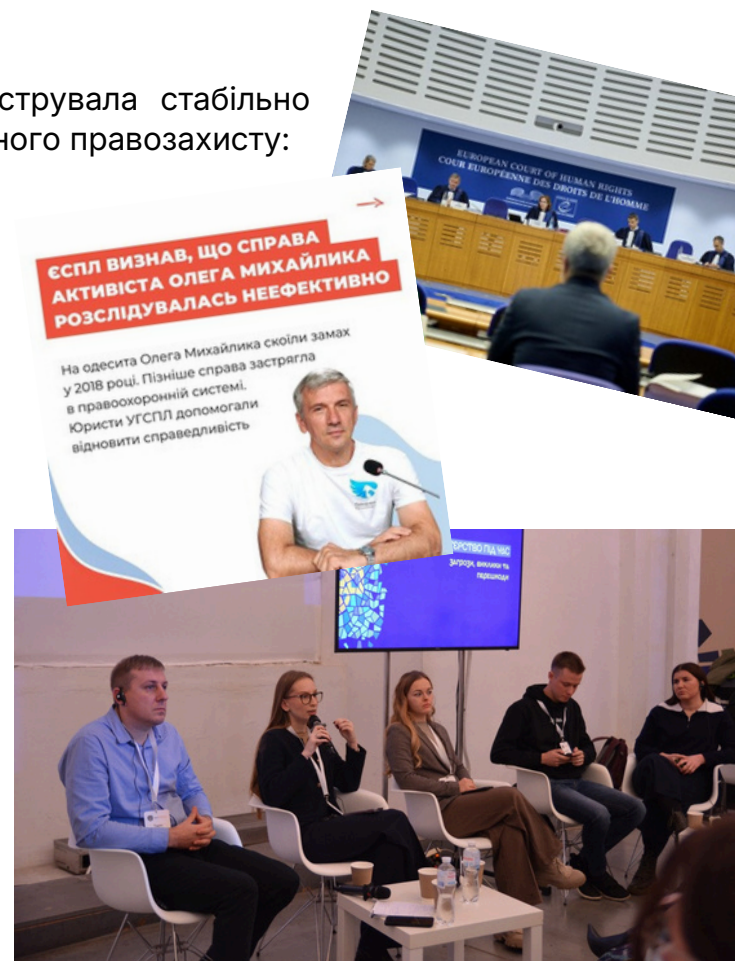
Центр стратегічних справ: роль у розвитку практик захисту прав людини

У 2024 році Центр стратегічних справ УГСПЛ залишався ключовим напрямом, що формує практику захисту прав людини в Україні та на міжнародному рівні. Завдяки поєднанню досвіду адвокатів ЦСС і мережі громадських приймалень, УГСПЛ забезпечила правову допомогу у справах, які не лише відновлюють справедливість для конкретних постраждалих, а й створюють прецеденти, здатні змінювати законодавство, адміністративну практику та підвищувати відповідальність держави перед суспільством.

Ключові досягнення

Протягом звітного періоду УГСПЛ демонструвала стабільно високі результати у всіх напрямках стратегічного правозахисту:

- Підтримано близько 100 справ стратегічного характеру (воєнні злочини, порушення прав цивільних, викрадення, тортури, полон, руйнування цивільного майна).
- 10 справ у Європейському суді з прав людини (ЄСПЛ) отримали кваліфікований юридичний супровід УГСПЛ.
- УГСПЛ стала однією з найбільш цитованих організацій у рішенні ЄСПЛ у справі *Ukraine v. Russia (Re Crimea)*, що зафіксувало системні порушення Росією прав людини у Криму.
- Супроводжуються численні індивідуальні справи щодо Криму в ЄСПЛ, більшість очікує остаточного рішення.

Прецедентні рішення в ЄСПЛ

У 2024 році УГСПЛ отримала визнання своєї експертизи на найвищому рівні європейського правосуддя. Організація досягла значущих результатів у чотирьох ключових справах:

Справа К.К. проти України продемонструвала системні недоліки в українській психіатричній системі, зокрема практики незаконного ув'язнення та відсутність ефективних механізмів розслідування таких порушень. ЄСПЛ констатував порушення статей 3 та 5 Конвенції, що створює важливий прецедент для реформування системи психіатричної допомоги в Україні.

У справі Mykhaulyk v. Ukraine суд підтвердив неефективність державного розслідування замаху на вбивство громадського активіста, що порушує статтю 2 Конвенції. Це рішення має критичне значення для забезпечення безпеки правозахисників та громадських діячів в Україні.

Справа Tsyoge Fon Manteyfel v. Ukraine розкрила проблему незаконного продовження примусового психіатричного лікування, констатувавши порушення права на свободу та безпеку особи згідно зі статтею 5 Конвенції.

Рішення у справі Medvid v. Ukraine стало поворотним моментом у питанні довічного ув'язнення, підтвердивши відсутність реальної можливості перегляду таких вироків до законодавчих змін 2022 року, що становило порушення статті 3 Конвенції про заборону нелюдського поводження.

Міжнародна адвокація та документування злочинів

Центр стратегічних справ УГСПЛ продовжив активну співпрацю з провідними міжнародними організаціями у документуванні та притягненні до відповідальності за найтяжчі злочини.

Спільно з Регіональним центром прав людини, MIHR, Yahad-In Unum, OSINT for Ukraine та спільнотою родин загиблих в Оленівці, УГСПЛ підготувала та подала детальну комунікацію до Міжнародного кримінального суду щодо масових вбивств та катувань українських військовополонених. Паралельно аналогічна скарга була направлена до незалежної міжнародної комісії ООН, що демонструє комплексний підхід до міжнародного правосуддя.

Ці подання ґрунтуються на ретельному документуванні злочинів, зборі свідчень постраждалих та їхніх родин, аналізі відкритих джерел та експертних висновках провідних спеціалістів з міжнародного права.

Міждержавна справа *Ukraine v. Russia (Re Crimea)*

Рішення Європейського суду з прав людини від 25 червня 2024 року у міждержавній справі *Ukraine v. Russia (Re Crimea)* стало одним із найзначніших досягнень у сфері міжнародного права прав людини за останні роки. ЄСПЛ констатував **системні порушення Конвенції Росією у Криму**, що охопили практично всі основні права людини: право на життя, заборону катувань, свободу релігії, свободу вираження поглядів, право власності, освіти, пересування.

УГСПЛ посіла особливе місце серед основних джерел доказів у цій справі. Суд неодноразово посилався на звіти організації, зокрема *Crimea Beyond Rules* та інші дослідження, при встановленні фактів порушень.

25 червня 2024 року Європейський суд з прав людини розглянув міждержавну справу одночасно щодо обох скарг, поданих українським Урядом: № 20958/14 від 13 березня 2014 року і № 38334/18 від 10 серпня 2018 року. В обох скаргах Уряд України стверджував, що Російська Федерація несе відповідальність за адміністративну практику, яка спричинила численні порушення Конвенції. Ухвалюючи рішення у міждержавній справі, Європейський суд проаналізував велику кількість індивідуальних скарг, поданих після 2014 року проти Російської Федерації, велика кількість з яких на різних етапах підтримувалася УГСПЛ. Серед них справи щодо кримінального переслідування кримських татар, активістів Євромайдану, "українських диверсантів", переслідування мусульман, "кримської четвірки" та багатьох інших.

Особливо важливими стали документовані УГСПЛ факти:

- **Дискримінації та позбавлення громадянства** тих осіб, які відмовилися приймати російське громадянство. Звіти УГСПЛ детально показали, як окупаційна влада створювала неможливі умови для збереження українського громадянства та фактично примушувала до прийняття російських паспортів.
- **Масштабних депортацій українських в'язнів** — понад 4700 осіб було незаконно переміщено з Криму до в'язниць на території Російської Федерації, що порушує норми міжнародного гуманітарного права про заборону депортацій з окупованої території.
- **Релігійних переслідувань та закриття засобів масової інформації** — УГСПЛ задокументувала системну кампанію проти української мови, культури та релігії, включаючи закриття українських медіа та переслідування релігійних громад.
- **Незаконних обшуків та свавільних затримань** — організація зібрала численні свідчення про порушення процедурних гарантій при проведенні обшуків та затримань, що стало основою для висновків суду про порушення статті 8 Конвенції.
- **Обмежень свободи пересування, освіти та права власності** — комплексна документація УГСПЛ показала, як окупаційний режим систематично обмежував основні права жителів півострова.

Це рішення не лише констатувало порушення, але й створило міцну правову основу для подальшої роботи з відновлення справедливості. УГСПЛ продовжує **супровід індивідуальних справ** щодо Криму в ЄСПЛ, більшість з яких очікує остаточного рішення у світлі встановлених у міждержавній справі фактів.

Суд також постановив, що держава-відповідач повинна вжити всіх заходів для забезпечення якнайшвидшого безпечного повернення відповідних ув'язнених, переведених з Криму до пенітенціарних установ Російської Федерації.

Перспективи та виклики

Центр стратегічних справ продовжує супроводжувати численні індивідуальні справи щодо Криму в ЄСПЛ, більшість з яких очікує остаточного рішення. Ця робота має критичне значення не лише для індивідуального відновлення справедливості, а й для формування комплексної картини злочинів окупаційної влади. У 2024 році УГСПЛ довела свою роль як незамінний інститут громадянського суспільства, здатний ефективно поєднувати національний і міжнародний досвід у захисті прав людини. Завдяки стратегічному підходу, професіоналізму команди та міцним партнерським зв'язкам, Центр продовжує формувати правові стандарти та створювати прецеденти, які захищають права мільйонів українців.

Аналітичний відділ: збір і аналіз даних — основа для ухвалення рішень

Аналітична робота Української Гельсінської спілки з прав людини у 2024 році стала важливою основою для адвокації прав людини в умовах російсько-української війни. Протягом року ми перетворювали окремі факти й історії на системні докази та інструменти змін, надаючи уряду, міжнародним партнерам і громадськості доказову основу для ухвалення важливих рішень.

В умовах триваючої агресії потреба в об'єктивному аналізі, документуванні порушень і формуванні рекомендацій зростає експоненціально. Суспільство потребувало не просто фіксації фактів, а їх осмислення, систематизації та перетворення на інструменти для досягнення справедливості. Аналітична робота відділу відповідала на цей запит, створюючи основу для справедливого відновлення України та притягнення до відповідальності агресора.

Ключові показники діяльності

- **6 аналітичних звітів** про воєнні злочини (5 щомісячних + 1 узагальнюючий)
- **Понад 30 медійних виступів** з питань прав людини під час війни
- **13 тематичних публікацій** з прав людей з інвалідністю
- **Понад 9 правових висновків** до законопроектів
- **Понад 10 міжнародних заходів** за участю представників організації

Дослідження «Два роки під прицілом»

Систематичні атаки Російської Федерації на медичні та освітні заклади потребували не лише документування, але й міжнародного висвітлення та реакції світової спільноти. Наше дослідження «Два роки під прицілом» стало результатом ретельної роботи з аналізу нападів на цивільну інфраструктуру.

Дослідження отримало широке медійне висвітлення п'яти провідних ЗМІ і стало основою для обговорень на найвищому рівні в МОЗ, МОН, Генеральній прокуратурі. Залучення державних органів та провідних засобів масової інформації до презентації дослідження, а також представлення його результатів на засіданні ОБСЄ у Варшаві забезпечили високий міжнародний резонанс. Увага дипломатичного корпусу країн-членів ОБСЄ та використання наших даних у міжнародних доповідях створили важливу доказову базу для міжнародного притягнення Російської Федерації до відповідальності за воєнні злочини проти цивільної інфраструктури.

Захист прав людей з інвалідністю та реформа МСЕК

Застаріла система медико-соціальних експертних комісій не відповідала потребам людей з інвалідністю, особливо в умовах війни, коли кількість осіб, що потребують встановлення інвалідності, значно зросла.

Реформування системи встановлення інвалідності було довготривалим процесом, що потребував комплексного підходу. Наша активна участь у розробці законопроектів, зокрема №12178 та №12209, адвокація правозахисного підходу та підготовка тринадцяти тематичних статей створили необхідну експертну основу для змін.

Прийняття закону про реформу встановлення інвалідності та впровадження нової системи експертних комісій означає, що тисячі людей з інвалідністю, включно з ветеранами війни, отримають більш справедливу та гуманну систему встановлення інвалідності.

Тиск на волонтерів і необґрунтовані блокування карток

З 2022 по 2024 рік зростає кількість законодавчих ініціатив і практик, що створювали ризики для громадського сектору. Йшлося про податковий тиск, кримінальні переслідування за обвинуваченнями у зловживаннях гуманітарною допомогою та обмеження фінансових операцій.

Українська Гельсінська спілка з прав людини у межах програми *Supporting Active Citizens under Pressure in Ukraine* підготувала аналітичний звіт "Виклики і загрози для правозахисників, активістів та волонтерів", що систематизує ці виклики. Документ висвітлює три ключові сфери ризику: гуманітарна допомога, податки та звітність, а також лобіювання і міжнародна співпраця.

Моніторинг УГСПЛ допомагає вчасно реагувати на загрози, підтримувати активістів і захищати простір для громадської діяльності навіть в умовах війни. Яскравим прикладом ефективності нашої адвокаційної роботи став кейс із захистом волонтерів від необґрунтованого блокування банківських карток. Коли сотні волонтерів зіткнулися з проблемами доступу до фінансових послуг через підозри у «сумнівних операціях», УГСПЛ втрутилася в ситуацію.

Ситуація з ризиками блокування банківських карток волонтерів через постанову Національного банку України створювала серйозні загрози для волонтерського руху в країні. Наша аналітична записка, участь у нарадах та систематичний збір кейсів порушень призвели до отримання роз'яснення від НБУ щодо застосування об'єктивних критеріїв оцінки доброчесності волонтерів.

Завдяки системній роботі з НБУ вдалося домогтися офіційних роз'яснень для банківської системи щодо застосування об'єктивних критеріїв оцінки доброчесності волонтерів, що захистило сотні волонтерів від необґрунтованих фінансових обмежень та дозволило продовжувати свою діяльність.

Колабораційна діяльність: збалансований підхід до правосуддя

Формування збалансованої політики щодо колабораційної діяльності стало одним з найскладніших викликів перехідного періоду. Відсутність збалансованого підходу до кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність створювала ризики для справедливого правосуддя та могла призвести до порушень прав людини. Підготовка комплексних досліджень, наукових висновків до восьми законопроектів та залучення провідних юристів країни до публічної дискусії сформували експертну думку про необхідність збалансованого підходу та впровадження міжнародних стандартів у національне законодавство. Це створило основу для справедливого перехідного правосуддя та запобігання порушенням прав людини у процесі притягнення до відповідальності за колабораційну діяльність.

Антидискримінаційна експертиза

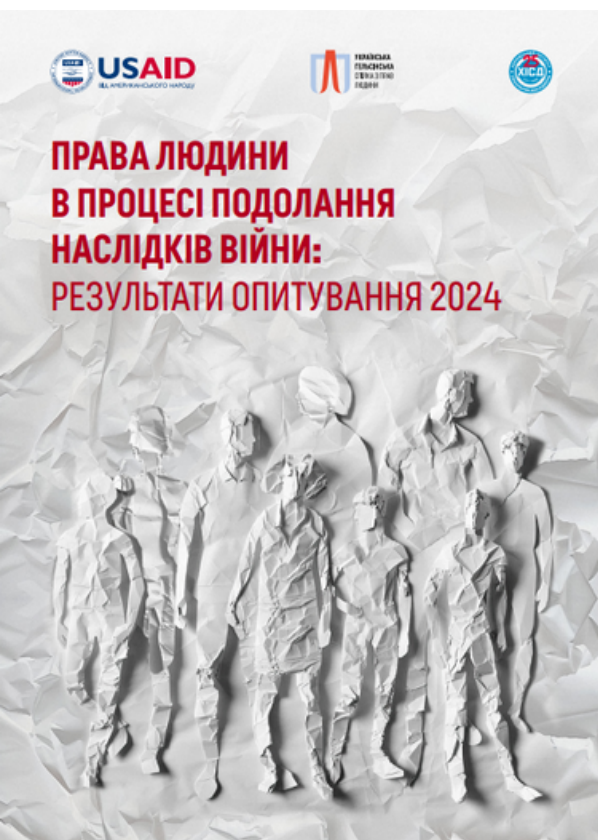
Відсутність дієвого механізму антидискримінаційної експертизи нормативно-правових актів створювала ризики прийняття дискримінаційних рішень на державному та місцевому рівнях. Розроблення у 2024 році за участі наших експертів проекту постанови Кабінету Міністрів України та його подальше прийняття 21 березня 2025 року за № 322 призвело до впровадження обов'язкової антидискримінаційної експертизи та громадської антидискримінаційної експертизи проектів актів на предмет виявлення положень, що містять ознаки дискримінації та стало важливим інструментом захисту прав людини у процесі прийняття рішень з боку державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, юридичних осіб публічного та приватного права, а також фізичних осіб.

Дослідження суспільних настроїв та потреб

Дослідження «Права людини в процесі подолання наслідків війни: результати опитування 2024» у межах програми «Права людини в дії» за підтримки USAID надало важливі дані про суспільні настрої та потреби населення у контексті відновлення країни.

Харківський інститут соціальних досліджень опитав громадян України, які потреби виникли у них зв'язку з війною, що є важливим зараз та на яку допомогу вони розраховують. Зокрема — зачепили питання дискримінації переселенців, тимчасово окупованих територій та перспективи отримання репарацій від Росії.

Опитування показало: більшість респондентів вважають себе постраждалими від війни, насамперед через психологічні наслідки, втрату близьких і вимушене переміщення. Попри це, багато людей не ідентифікують себе як постраждалих, порівнюючи свій досвід із масштабом руйнувань і страждань інших. Найчастіше українці відзначали потребу у фінансовій, психологічній та медичній допомозі, тоді як питання компенсацій і відновлення майна залишаються складнішими для вирішення.

Аналітична робота з питань стійкості територіальних громад, зокрема дослідження «Вимір стійкості територіальних громад через оцінювання їхньої спроможності», стала основою для формування політики підтримки місцевого самоврядування в умовах війни. Звіт аналізує, як війна вплинула на життя територіальних громад у восьми регіонах України з різним досвідом — від тилкових до деокупованих та прифронтових. У західних областях вивчалось, як місцева влада готується до можливих загроз, тоді як громади з центральних і східних регіонів ділилися досвідом відновлення після окупації та життя поруч із зоною бойових дій.

Авторка дослідження – Олена Семьоркіна, аналітикиня та спеціалістка з питань нормотворчої діяльності Української Гельсінської спілки з прав людини, заслужена юристка України.

Дослідження показує, як ці відмінності впливають на здатність громад забезпечувати гуманітарні й безпекові потреби мешканців та зберігати потенціал розвитку навіть під час війни.

Аналітичний звіт підготовлено на основі громадських консультацій із представниками місцевого самоврядування та громадських організацій, аналізу рішень органів влади у сфері цивільного захисту, а також даних, зібраних приймальнями УГСПЛ і партнерами з регіональної мережі Національної платформи стійкості та згуртованості.

Міжнародна діяльність та адвокація

Міжнародна діяльність включала участь у засіданні Організації з безпеки і співробітництва в Європі у Варшаві, співпрацю з Комітетом ООН з прав людей з інвалідністю, участь в Асамблеї Міжнародного кримінального суду у Гаазі та внесок до доповідей міжнародних організацій.

Особливого значення набула участь представниці організації у 23-й Асамблеї держав-учасниць Міжнародного кримінального суду в заході «Глобальний діалог про правосуддя щодо дітей в умовах збройного конфлікту» з доповіддю про злочини проти дітей. Це став прикладом того, як голос українських постраждалих може прозвучати на найвищому міжнародному рівні і вплинути на глобальні процеси притягнення до відповідальності.

Партнери та співпраця

Протягом року ми тісно співпрацювали з державними органами. Основними користувачами аналітичних продуктів відділу стали державні органи влади, зокрема Офіс Генерального прокурора, Міністерство освіти і науки, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство юстиції та Національний банк України. Ці установи активно використовували наші висновки та рекомендації для вдосконалення законодавства та удосконалення своїх практик роботи в умовах воєнного стану.

Міжнародні організації, включаючи ООН, ОБСЄ, Міжнародний кримінальний суд та Комітет ООН з прав людей з інвалідністю, регулярно отримували від нас документовані докази та аналітичні матеріали для своїх доповідей та рекомендацій. Наші дослідження стали частиною глобального процесу документування російської агресії та її наслідків для прав людини. Фінансову та експертну підтримку забезпечили USAID, Рада Європи, Міжнародна організація з міграції, дипломатичні представництва та провідні ЗМІ.

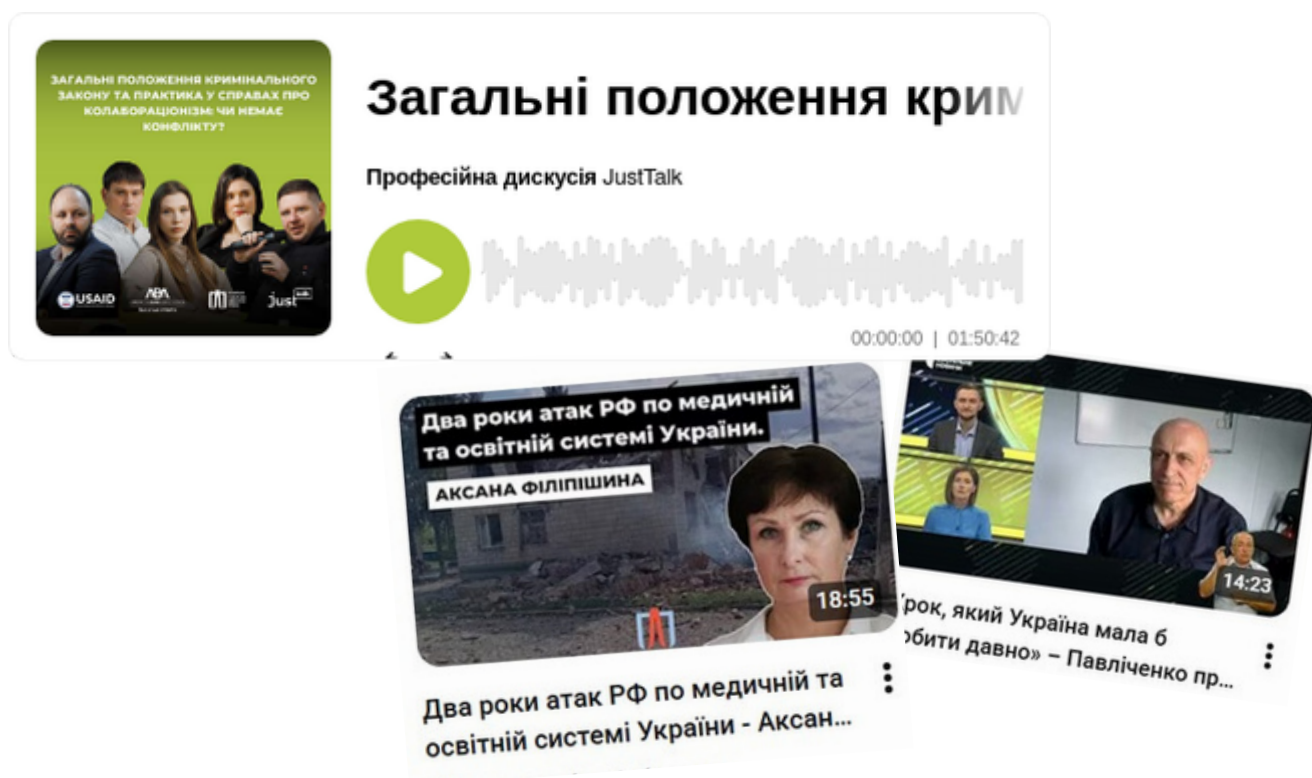
Участь у Національній платформі стійкості та згуртованості дозволила координувати зусилля з іншими учасниками громадянського суспільства. Громадські організації та волонтери скористалися нашими дослідженнями щодо загроз їхній діяльності, що призвело до конкретних змін у політиці Національного банку України щодо захисту їхніх прав.

Медійна робота та комунікація

Медійна робота включала понад 30 коментарів та інтерв'ю провідним ЗМІ, що сприяло підвищенню обізнаності суспільства про права людини в умовах війни. Активна участь у публічних заходах, конференціях та дискусіях як в Україні, так і за кордоном забезпечила міжнародну видимість української правозахисної позиції.

Засоби масової інформації регулярно звертались за експертними коментарями, забезпечуючи інформування широкої громадськості про стан прав людини. П'ять провідних засобів масової інформації стали партнерами у презентації ключового дослідження про атаки на медичні та освітні заклади.

Наша аналітична робота перетворює окремі факти й історії на системні докази та інструменти змін. Вплив на українське законодавство наближає його до міжнародних стандартів, що критично важливо для євроінтеграційного процесу. На 2025 рік ми плануємо продовжити роботу у тому ж ключі. Особливу увагу приділимо забезпеченню імплементації прийнятих законодавчих змін та формуванню політики справедливого перехідного правосуддя, що стане основою для національного примирення та відбудови довіри у суспільстві.

Документування воєнних злочинів: фіксуємо правду заради справедливості

З початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну документування воєнних злочинів стало одним із ключових напрямків діяльності Української Гельсінської спілки з прав людини. У 2024 році ми системно фіксували порушення прав людини та міжнародного гуманітарного права, створюючи потужну доказову базу для притягнення агресора до відповідальності в рамках глобальної ініціативи «Трибунал для Путіна».

Протягом року наша робота охопила всі регіони, що зазнали впливу російської агресії. Найбільша кількість задокументованих епізодів зафіксована в областях, які перебували під окупацією або в зоні активних бойових дій. Документування проводилось у Вінницькій, Дніпропетровській, Житомирській, Закарпатській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Харківській, Хмельницькій та Черкаській областях. Центром збору свідчень і фіксації воєнних злочинів Росії стала мережа приймалень УГСПЛ.

Як ми працюємо

Документування воєнних злочинів — це кропітка робота, яка вимагає професійного підходу та чутливості до травм постраждалих. Наші документатори працюють у 18 регіонах України через мережу приймалень УГСПЛ, де люди можуть безпечно розповісти про пережите. Кожне свідчення записується за стандартизованою методикою, яка відповідає міжнародним вимогам до збору доказів.

Процес включає детальні інтерв'ю з постраждалими, збір фото- і відеодоказів, фіксацію медичних довідок та інших супутніх документів. Зібрана інформація систематизується, перевіряється та вноситься до загальної бази даних, яка забезпечує можливість аналізу масштабів та патернів злочинів.

Важливою частиною роботи є співпраця з партнерськими організаціями, міжнародними експертами та юристами, які допомагають адаптувати зібрані матеріали до потреб різних правових процедур.

Типи задокументованих злочинів

Документування охоплює широкий спектр воєнних злочинів.

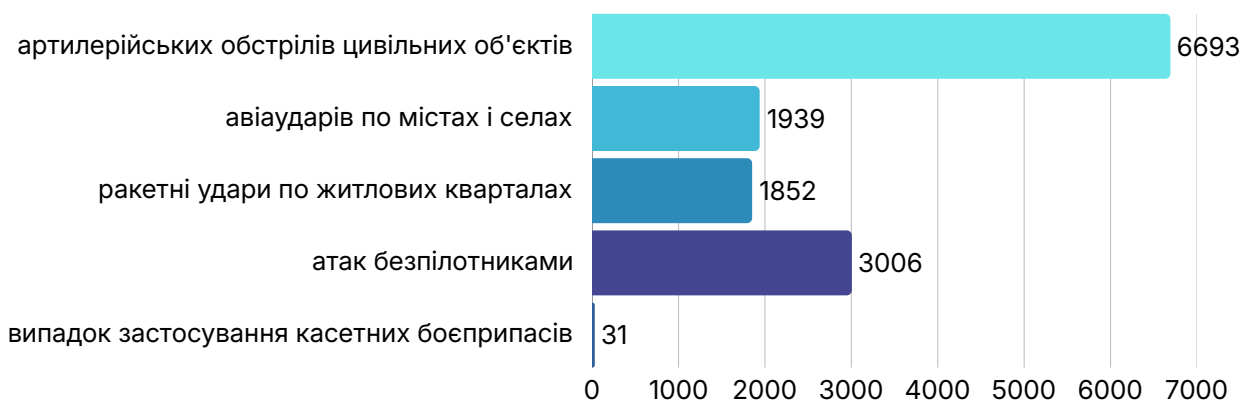
- **35 750 житлових об'єктів** пошкоджено або зруйновано.
- **задокументовано загибель 954 людей, 3 860 поранених та 601 постраждалих**, включно з дітьми, **зникнення безвісти 41 людини**.

За нашими даними, російська агресія призвела до:

Руйнування цивільної інфраструктури

Атаки на цивільне населення:

Історії, що стали доказами

Наші документатори записали численні свідчення про систематичне застосування катувань, сексуального насильства, примусу та незаконних затримань.

Кожен задокументований епізод — це не просто статистика, а історія конкретної людини, яка розкриває методи російських військових для залякування цивільного населення та примушування до співпраці.

Частина з задокументованих історій публікувалась на сайті УГСПЛ з дозволу постраждалих.

Плейлист ббивць: як ноти ховають звуки катувань

Максим Іванов з Мелітополя провів 57 днів у полоні, де його катували під гучну музику — росіяни спеціально вмикали її, щоб заглушити крики жертв. Максима та його дівчину Тетяну Бєх затримали за розклеювання листівок до Дня Незалежності України. Окупанти змушували їх вивчати гімн Росії, били гумовими кийками по ребрах та ногах.

Удар в голову ззаду і фраза: «Говори нормальным языком!»

Тамара із Запорізької області (ім'я змінене) була ув'язнена на 22 дні лише за переписку з сусідами, які виїхали з окупації. Росіяни звинуватили її у співпраці з СБУ та погрожували викраденням доньки кадировцями. Жінку тримали в камері з жахливими антисанітарними умовами — всі нечистоти автоматично опинялися в камері, створюючи нестерпний сморід. Протягом 22 днів вона отримувала лише 300 грам протермінованої їжі на добу.

«Мене змушували їсти український прапор» — цивільний Херсону про 64 дні в російському полоні

Олексій Полухін з Херсона пережив 64 дні полону в місцевому СІЗО. Окупанти змушували його їсти український прапор — три доби поспіль полонених виводили в коридор, давали синьо-жовтий стяг і канцелярський ніж, змушуючи різати його на шматки розміром з долоню та ковтати. Олексій з'їв половину прапора. Також його змушували прибирати кров у кімнаті катувань після допитів інших в'язнів.

Сексуальне насильство як метод впливу росіян: одкровення священника з Херсона

Отець Сергій Чудинович, священник з Херсона, став одним з небагатьох, хто наважився розповісти про сексуальне насильство з боку окупантів. Росіяни застосовують його як системний метод примусу до співпраці. Священника роздягли, принижували, погрожували зґвалтуванням, били та душили. Під тиском змусили записати відео про відсутність тиску, хоча він зазнав жорстокого фізичного та психологічного насильства.

«Я хотів сильно вдаритись головою об кахлі, щоб одразу померти»

Колишній доброволець АТО, який на момент повномасштабного вторгнення був звичайним цивільним та працював на Харківщині, потрапив у полон до росіян. Його викрали з дому колишньої дружини, очевидно, через військове минуле. Чоловік розповів, що місяць і тиждень провів у катівні, де разом з іншими цивільними та військовополоненими зазнавав принижень і спостерігав страшні знущання. Людей тримали у тісній кімнаті, без елементарних умов, били за будь-яку спробу звернутися до охоронців, кували як чоловіків, так і жінок. Полонені жили серед болю, криків та постійного страху.

Системна робота та міжнародна співпраця

Наша робота з документування виходить за межі збору свідчень — постраждалі отримують юридичний супровід і захист, а їхні історії стають частиною міжнародних адвокаційних зусиль.

УГСПЛ щомісячно документувала воєнні злочини в регіонах, фіксуючи системні порушення прав людини. На основі зібраних матеріалів підготовлено п'ять аналітичних узагальнень, що лягли в основу подальшої роботи з міжнародними партнерами. Підсумки цієї діяльності та результати документування злочинів були представлені під час конференції людського виміру ОБСЄ у Варшаві. Ми систематизували докази агресії Російської Федерації проти цивільного населення, медичних та освітніх закладів. Співпраця також активно працювала в межах ініціативи «Трибунал для путіна».

Вплив нашої роботи вже відчутний на міжнародному рівні. Створена нами масштабна доказова база використовується Міжнародним кримінальним судом, Європейським судом з прав людини та структурами ООН. Ми подали заяви щодо трагедії в Оленівці, систематичних катувань та незаконних ув'язнень. Справи в ЄСПЛ, підготовлені на основі наших матеріалів, формують важливі прецеденти для захисту прав людини в умовах збройного конфлікту.

Ця робота має практичне значення — вона дає постраждалим інструменти для захисту своїх прав, а також створює правовий фундамент для майбутньої відповідальності агресора та справедливого відшкодування збитків постраждалим. Водночас документування зберігає пам'ять про події війни для майбутніх поколінь. Робота з документування — це довготривалий процес, результати якого стануть очевидними після завершення війни. Проте вже зараз зібрані матеріали активно використовуються українськими та міжнародними юристами, правозахисниками та журналістами. Це підтверджує, що наші зусилля мають реальний вплив на боротьбу за справедливість.

Освітня діяльність: формуємо покоління захисників прав людини

Війна не лише руйнує міста, але й ставить під загрозу правові цінності, на яких будуватиметься майбутнє країни. Саме тому освітній напрям УГСПЛ стає містком між теорією прав людини та їх практичним застосуванням у найскладніших умовах.

Наша місія — не просто навчити міжнародному гуманітарному праву чи правам людини. Ми формуємо покоління фахівців, які зможуть захистити найуразливіших, відстояти справедливість і закласти основи для відбудови України на принципах верховенства права. Від студентських аудиторій до кабінетів державних службовців, від шкільних класів до пенітенціарних установ — ми працюємо скрізь, де потрібні знання про права людини.

Масштаб впливу

За рік освітніми програмами УГСПЛ охоплено **понад 10 000 осіб** по всій Україні та за кордоном — це показник, який демонструє потребу суспільства в правових знаннях:

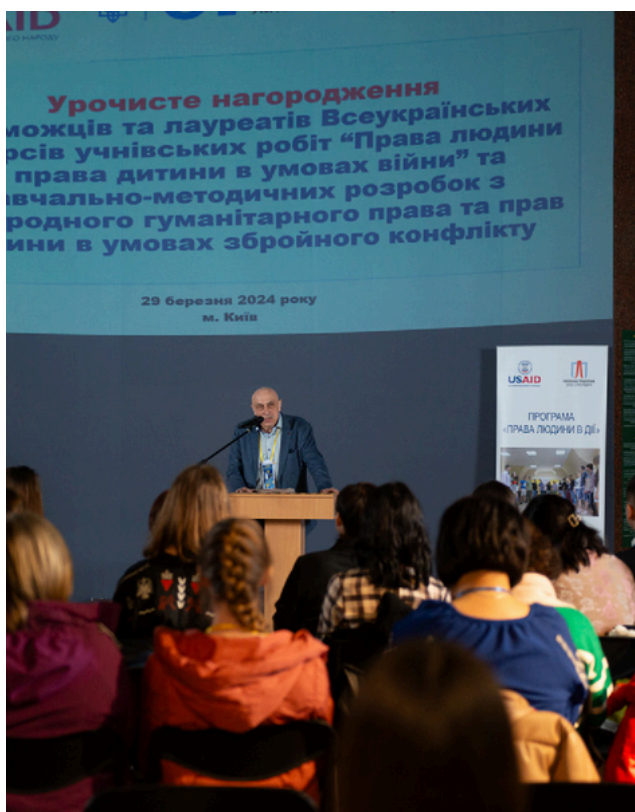
- **8796 державних службовців** пройшли онлайн-курс з МГП;
- **609 освітян і правників** взяли участь у просвітницьких вебінарах;
- **410 учнів і педагогів** подали роботи на конкурси;
- **350 студентів** у Зимовій школі з МГП;
- **234 педагоги** апробували нові програми.

Найбільшим системним досягненням стало офіційне схвалення Міністерством освіти і науки курсу «Вивчаючи МГП» для закладів загальної середньої та професійної освіти. Це рішення від 8 лютого 2024 року створило основу для формування правової культури майбутніх поколінь українців та забезпечило сталість змін у системі освіти.

Молодь і студенти: виховуємо майбутніх правозахисників

Зимова школа з міжнародного гуманітарного права стала справжнім місцем об'єднання для молодих правників — **350 студентів та студенток** з усієї України об'єдналися навколо теми «Юридична професія під час та після війни». У рамках школи відбулося шість експертних онлайн-зустрічей з провідними правниками, адвокатами, суддями, прокурорами та правозахисниками. Члени журі розглянули 112 студентських есе. Найкращі з них представлені у збірці на сайті.

За результатами оцінювання 3 учасники/-ці стали переможцями, 10 нагороджені окремою відзнакою журі, 39 учасників визнані лауреатами, 53 стали фіналістами конкурсу. Створено збірку робіт переможців та лауреатів конкурсу есе.

Перший Дебатний турнір імені Василя Овсієнка, який започаткували у цьому році, продемонстрував високий рівень правового мислення молоді. Дванадцять команд юридичних клінік дискутували про найгостріші теми: скасування процедури спеціального досудового розслідування воєнних злочинів; визнання документів, виданих на тимчасово окупованих територіях; доцільність проведення виборів у період дії воєнного стану.

Всеукраїнські конкурси охопили молодь з різних куточків країни:

- **Всеукраїнський конкурс учнівських робіт** "Права людини та права дитини в умовах збройного конфлікту" отримав **315 робіт** від учнів з усієї України. Роботи представлені у [збірці за посиланням](#).
- **Всеукраїнський учнівський турнір юних правознавців** об'єднав **18 команд** з різних регіонів України, включно з територіями, наближеними до зони бойових дій — Харківської області (9 команд), Донецької області (1 команда), міст Одеси та Дніпра. Урочисте нагородження переможців відбулося за участю **67 осіб**.

Освітня: закріплюємо знання в системі освіти

Найбільшим системним досягненням стала розробка та офіційне схвалення МОН курсу «Вивчаючи міжнародне гуманітарне право» рішенням експертної комісії МОН з громадянської освіти та правознавства від 08 лютого 2024 року (протокол № 1), що отримав гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі» закладів загальної середньої та професійної освіти для 10-12 класів. Вперше в історії України курс з міжнародного гуманітарного права отримав офіційний статус для викладання у 10-12 класах.

Цей результат підкріплено **підготовкою 25 тренерів для системи підвищення кваліфікації вчителів**. Учасники, які представляли обласні інститути післядипломної педагогічної освіти та центри професійного розвитку педагогічних працівників, розробили програми освітніх курсів, навчальних та тренінгових занять.

Крім того, **провели апробацію програм** на базі чотирьох областей: Рівненської, Житомирської, Полтавської та Вінницької. Навчання охопило **234 педагогів**. У червні 2024 року сформовано і видано збірку методичних матеріалів для впровадження в системі післядипломної педагогічної освіти.

Створення сторінки освітніх ресурсів з МГП забезпечило доступність матеріалів для всіх освітян країни. Сторінка розроблялась у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та Товариством Червоного Хреста України. Навчальні ресурси є рекомендованими і доступними для усіх зацікавлених освітян на сайті МОН України [за посиланням](https://helsinki.org.ua).

Всеукраїнський конкурс навчально-методичних розробок з МГП та прав людини для педагогів, що отримав 95 розробок по всій країні, продемонстрував високий інтерес освітян до правової тематики.

Оновлений **навчально-методичний посібник «Вивчаючи міжнародне гуманітарне право»** став практичним інструментом для тисяч освітян і повністю відповідає затвердженій **Програмі з міжнародного гуманітарного права**, розробленій відповідно до вимог МОН. Збірка методичних матеріалів закріпила досягнення в системі післядипломної педагогічної освіти та сприяє поширенню знань про гуманітарне право серед учителів.

Також створено **комплексні освітні візуальні матеріали для школярів** — вісім тематичних блоків із відеороликами, демонстраційними матеріалами та тестами, які допомагають дітям зрозуміти цінності прав людини під час війни та основні принципи міжнародного гуманітарного права.

Пенітенціарна система

Співпраця з Державною кримінально-виконавчою службою принесла конкретні результати. **Три тренінги** «Забезпечення стандартів прав людини в установах пенітенціарної системи України в умовах збройного конфлікту» охопили **92 учасники**. Участь взяли керівники та заступники начальників установ виконання покарань, працівники Департаменту з питань виконання покарань, викладачі Пенітенціарної академії України. Заходи відбулися в рамках меморандуму про співпрацю між УГСПЛ, ДКВС та Академією Державної пенітенціарної служби України.

У Києві відбулися **два тренінги для аналітиків Державної кримінально-виконавчої служби** на тему «Підготовка позиції України щодо можливих порушень прав ув'язнених у період збройного конфлікту». До проведення були залучені експерти УГСПЛ — Михайло Тарахало та Анна Козьменко. Під час навчання учасники поглибили розуміння стандартів Європейського суду з прав людини у сфері поводження з ув'язненими та умов тримання під вартою. Вони усвідомили ключові виклики й прогалини у впровадженні цих стандартів під час війни, а також значення належної фіксації порушень для формування обґрунтованих позицій у справах до ЄСПЛ. Особливу увагу було приділено реагуванню на випадки, пов'язані з катуваннями, жорстоким поводженням і порушенням права на приватність — відповідно до статей 3 та 8 Європейської конвенції з прав людини.

Унікальний анімаційний навчальний серіал «Пригоди російського Івана в українському полоні», який навчає персонал дільниць і таборів для тримання військовополонених ДКВС України практиці гуманного поводження і міжнародним стандартам, визначеним женецькими конвенціями, став інноваційним інструментом, що поєднав ефективність навчання з доступністю викладу складних правових норм.

Державні службовці

Розробили курс «Міжнародне гуманітарне право у професійній діяльності публічних службовців», що складається з онлайн-курсу на платформі «Прометеус» та дистанційного навчального модуля. У 2024 курс пройшли **8796 осіб**. Особливість онлайн-курсу полягає в тому, що міжнародне гуманітарне право висвітлено не в класичному академічному форматі, а з урахуванням специфіки роботи державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. Особлива увага приділяється практичному застосуванню МГП у діяльності органів влади, його важливості та актуальності в умовах збройної агресії Росії проти України.

Чотири спеціалізовані курси спільно з Національним агентством з питань державної служби охопили 117 учасників та сформували нові компетенції у сферах документування воєнних злочинів, державної комунікації в умовах конфлікту та функціонування місцевого самоврядування.

Укладення меморандуму з Вищою школою публічного управління 18 грудня 2024 року відкрило нові можливості для системної підготовки управлінців вищого рівня, забезпечивши сталість змін у державному управлінні.

Правники: поглиблена експертиза

Довготривалі програми для правників допомагають формувати нове покоління експертів.

Курс «Захист прав людини в умовах збройного конфлікту» закінчили **29 випускників**. Унікальний 7-місячний курс для суддів, адвокатів, прокурорів та науковців охоплює теорію прав людини, систему міжнародного захисту, джерела та принципи МГП, кваліфікації збройного конфлікту, режим окупації, співвідношення норм МГП та міжнародного права прав людини. Випускники курсу вже стають лекторами в Національній школі суддів та авторами публікацій у провідних правничих виданнях.

Програма **«Колабораційна діяльність: кримінальний та цивільний аспекти»** для 63 учасників виявилася особливо актуальною для правової оцінки співпраці населення з окупантами. Інтенсивний **курс «МГП: від теорії до практики»**: протягом 2 місяців 25 правників засвоювали знання, необхідні для роботи з воєнними злочинами.

Два тренінги «Особливості врегулювання питань свободи совісті і релігії» охопили **48 учасників**. Тренінги були особливо актуальні в умовах загострення російської агресії, коли релігія використовується як засіб гібридної війни.

Два тренінги-воркшопи «Опрацювання механізмів взаємодії Координаційного центру підтримки потерпілих та свідків і адвокатів, що представляють потерпілих від воєнних злочинів» об'єднали **55 фахівців**.

Міжнародна програма у партнерстві з Інститутом CEELI з Чеської Республіки для 32 учасників забезпечила не лише знання європейських стандартів, але й створила міжнародну мережу професійних контактів. Десятимісячний курс завершився фінальним тренінгом у Празі, підтвердивши міжнародне визнання рівня українських правників.

Просвітницька діяльність

Серія вебінарів охопила 609 фахівців різних сфер, створивши потужну платформу для обміну знаннями:

- Освітняни отримали практичні рекомендації з питань прозорості закладів освіти, управління в умовах війни та трудових відносин у воєнний час.
- Правники поглибили знання з відшкодування моральної шкоди, екоциду як воєнного злочину та кримінальної відповідальності за ухилення від мобілізації.
- Спеціалізовані вебінари для органів опіки, кандидатів в усиновлювачі та працівників освітнього омбудсмена розв'язували практичні проблеми цих сфер.

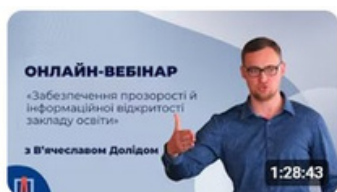
Вебінар «Зміни трудового законодавства у воєнний час:...

Кримінальна відповідальність за ухилення від мобілізації:...

Вебінар «Усиновлення в умовах війни: правове регулювання та...

Вебінар «Забезпечення прозорості й інформаційної...

Вебінар «Відшкодування моральної шкоди юридичним...

Партнерська мережа

Потужна мережа стратегічних партнерств забезпечила широкомасштабний вплив освітніх ініціатив. Співпраця з Міністерством освіти і науки, Державною кримінально-виконавчою службою, Національним агентством з питань державної служби та Вищою школою публічного управління створила інституційну основу для системних змін.

Академічне партнерство з провідними університетами країни, включаючи КНУ імені Тараса Шевченка та Волинський національний університет, забезпечило високу якість навчального процесу. Міжнародна співпраця з Інститутом CEELI та партнерами з Чеської Республіки підтвердила європейські стандарти освітніх програм УГСПЛ.

Значення для прав людини та суспільства

Освітня діяльність УГСПЛ формує нове покоління правників, педагогів і державних службовців, які застосовують міжнародне гуманітарне право та стандарти прав людини у своїй практичній роботі. Це забезпечує ефективний захист прав уразливих груп населення в умовах воєнного часу, оскільки освітні заходи та ресурси діють на попередження порушень.

Випускники програм УГСПЛ демонструють зростання професійної експертності, стаючи експертами на важливих професійних подіях та формуючи нове обличчя української правничої спільноти. Системний підхід до правової освіти підсилює загальну правову культуру українського суспільства та створює сталий кадровий ресурс для майбутньої відбудови країни на непорушних засадах прав людини та верховенства права.

Інвестиції в освіту сьогодні стають фундаментом для побудови справедливого та демократичного суспільства завтра.

Конференція «На зламі історії: шлях до справедливості для жертв війни в Україні»

5-7 червня у Львові УГСПЛ організувала **масштабну міжнародну конференцію**, яка стала підсумковою подією Програми «Права людини в дії», що впроваджувалася за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) протягом десяти років.

Конференція об'єднала **понад 100 учасників**: правозахисників, адвокатів, суддів, прокурорів, представників органів державної влади і громадського сектору, істориків та освітян з України та міжнародних організацій. Протягом трьох днів експерти обговорювали ключові питання відповідальності за міжнародні злочини, потреб постраждалих від війни та механізмів відшкодування збитків.

Захід розпочався з екскурсії музеєм тоталітарних режимів «Територія Терору» та презентації документального фільму «Велика вода» про збирання доказів екоциду після підриву Каховської ГЕС. Це створило важливий контекст для подальших дискусій про історичну пам'ять та документування злочинів.

Під час конференції відбулися такі панельні обговорення:

- **Запит суспільства на правосуддя – як сформувані реалістичні очікування?** Експерти обговорили, що означає бути жертвою війни з точки зору міжнародного права, як цей статус сприймається самими постраждалими, та чи може система правосуддя збалансувати їхні очікування.
- **Документування історій потерпілих – наскільки узгоджені зусилля і які перспективи?** Дискусія була присвячена координації зусиль різних інституцій у документуванні воєнних злочинів та поширенню фактів про війну задля правосуддя і історичної правди.
- **Відповідальність за міжнародні злочини – чого і коли очікувати постраждалим?** Фахівці розглянули виклики перед жертвами воєнних злочинів та системою кримінальної юстиції, шляхи запобігання розчаруванню і досягнення правосуддя через національні та міжнародні механізми.

- **Відшкодування шкоди – як оцінити потреби потерпілих і знайти механізми?** Правозахисники обговорили підходи до оцінки завданої шкоди, зокрема нематеріальної, перспективи та можливі механізми відшкодування потерпілим.
- **Чи допоможе історична правда порозумітися?** Експерти дискутували, як історія стає зброєю у війні, як встановити історичну правду та сформувати цілісну історичну картину про події війни для подальшого повоєнного врегулювання.
- **Правосуддя, примирення та поствоєнне відновлення.** Панель була присвячена перспективам відновлення на основі правосуддя, питанням колабораціонізму, амністії та реінтеграції деокупованих територій.

Окремий сайд-івент було присвячено популяризації міжнародного гуманітарного права. Представники державних, громадських та гуманітарних інституцій поділилися досвідом поширення знань з МГП для різних цільових аудиторій, зокрема для військових, працівників кримінально-виконавчої служби, освітян та державних службовців.

Важливою частиною заходу стала презентація дослідження «Права людини в процесі подолання наслідків війни: результати опитування 2024», проведеного Харківським інститутом соціальних досліджень. Опитування виявило ключові потреби громадян України, що виникли у зв'язку з війною, та їхні очікування щодо допомоги та справедливості.

Конференція стала нагодою підбити підсумки десятирічної Програми «Права людини в дії». Олександр Павліченко окреслив ключові досягнення: початок систематичного документування воєнних злочинів з 2014 року, створення центру документування УГСПЛ, розробку та впровадження Національної стратегії з прав людини, прийняття Закону про безвісти зниклих осіб, напрацювання механізмів захисту прав людей у пенітенціарній системі та створення освітніх посібників з міжнародного гуманітарного права.

Керівні органи Української Гельсінської спілки з прав людини

Правління

Анатолій Бойко

Голова Правління, голова ГО «Одеська обласна організація ВГО "Комітет виборців України"»

Олександр Степаненко

Виконавчий директор ГО «Екологічно-гуманітарне об'єднання "Зелений Світ"», голова «Гельсінської ініціативи-XXI»

Тарас Щербатюк

Голова ГО «Черкаський правозахисний центр»

Андрій Місяць

Заслужений юрист України, кандидат юридичних наук, керівник ГО «Подільська правова ліга»

Інга Дуднік

Виконавча директорка ГО «Територія успіху»

Світлана Смаль

Виконавча директорка ГО «Докудейз»

Володимир Пономаренко

Голова Конотопського товариства «Гідність»

Ревізійна комісія

- **Наталія Єсіна** — виконавча директорка ГО «Північна правозахисна група».
- **Людмила Шестакова** — керівниця екологічної ГО «Флора».
- **Лідія Тополевська** — керівниця ГО «Центр правових та політичних досліджень "СІМ"» (м. Львів).

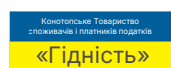
Спостережна рада

Наглядова рада складається з відомих правозахисників і юристів. Кількісний та персональний склад Наглядової ради затверджується Загальними зборами Асоціації.

Наглядова рада є дорадчим і консультативним органом Асоціації. До складу Наглядової ради Спілки входили відомі діячі правозахисного руху 1960–1980-х років, зокрема:

- **Йосиф Зісельс** — член Української Гельсінської Групи, правозахисник, співпрацівник Робочої комісії з розслідування використання психіатрії в політичних цілях, діяч єврейського національного руху.
- **Володимир Мармус** — український громадсько-політичний діяч, учасник національно-визвольних змагань, літератор, правозахисник, засновник і лідер «Росохацької групи».
- **Євген Захаров** — директор Харківської правозахисної групи, учасник дисидентського руху 1970–1980-х років, співзасновник УГСПЛ.

Члени Співки

ГО «Гідність» – м. Конотоп
Сумської області

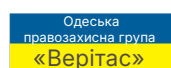
«Громадські ініціативи» –
м. Кропивницький

ГО «МАРТ» – м. Чернігів

«Громадське бюро
«Правозахист» – м. Суми

Одеська правозахисна
група «Верітас» – м. Одеса

«Всеукраїнське товариство
політичних в'язнів і
репресованих» – м. Київ

«Громадський комітет
захисту конституційних прав
та свобод громадян» – м. Київ

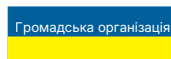
Конгрес національних
громад України – м. Київ

Центр правових та політичних
досліджень «СІМ» – м. Львів

Херсонська обласна
організація Комітету виборців
України – м. Херсон

ГО «Докудейз»

Харківська правозахисна
група – м. Харків

Черкаський правозахисний
центр – м. Черкаси

Чернігівський громадський
комітет захисту прав людини

Чортківська МГО «Гельсінська
ініціатива-XXI» – м. Чортків

Одеська обласна організація
Комітету виборців України –
м. Одеса

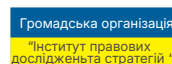
ГО «Територія успіху» –
м. Кропивницький

ГО «Флора» – м. Кропивницький

Екологічно-гуманітарне
об'єднання «Зелений світ» –
м. Чортків

«Інститут правових досліджень
і стратегій» – м. Харків

Благодійна організація
«Фонд милосердя та
здоров'я» – м. Херсон

ГО «Східний правозахисний
центр» – м. Краматорськ

ГО «Подільська правова
ліга» – м. Хмельницький

«Чугуївська правозахисна
група» – м. Чугуїв

«Правозахисна група "СІЧ"»
– м. Дніпро

ГО «Центр зростання громад»
– м. Ковель

«Північна правозахисна
група» – м. Суми

Дякуємо за підтримку:

Агентство США з міжнародного розвитку (USAID)

Державний департамент США. Бюро з демократії, прав людини і праці

Європейський Союз (ЄС)

Глобальний фонд для боротьби із СНІДом, туберкульозом та малярією

Фонд Чарльза Стюарта Мотта

Kingdom of the Netherlands

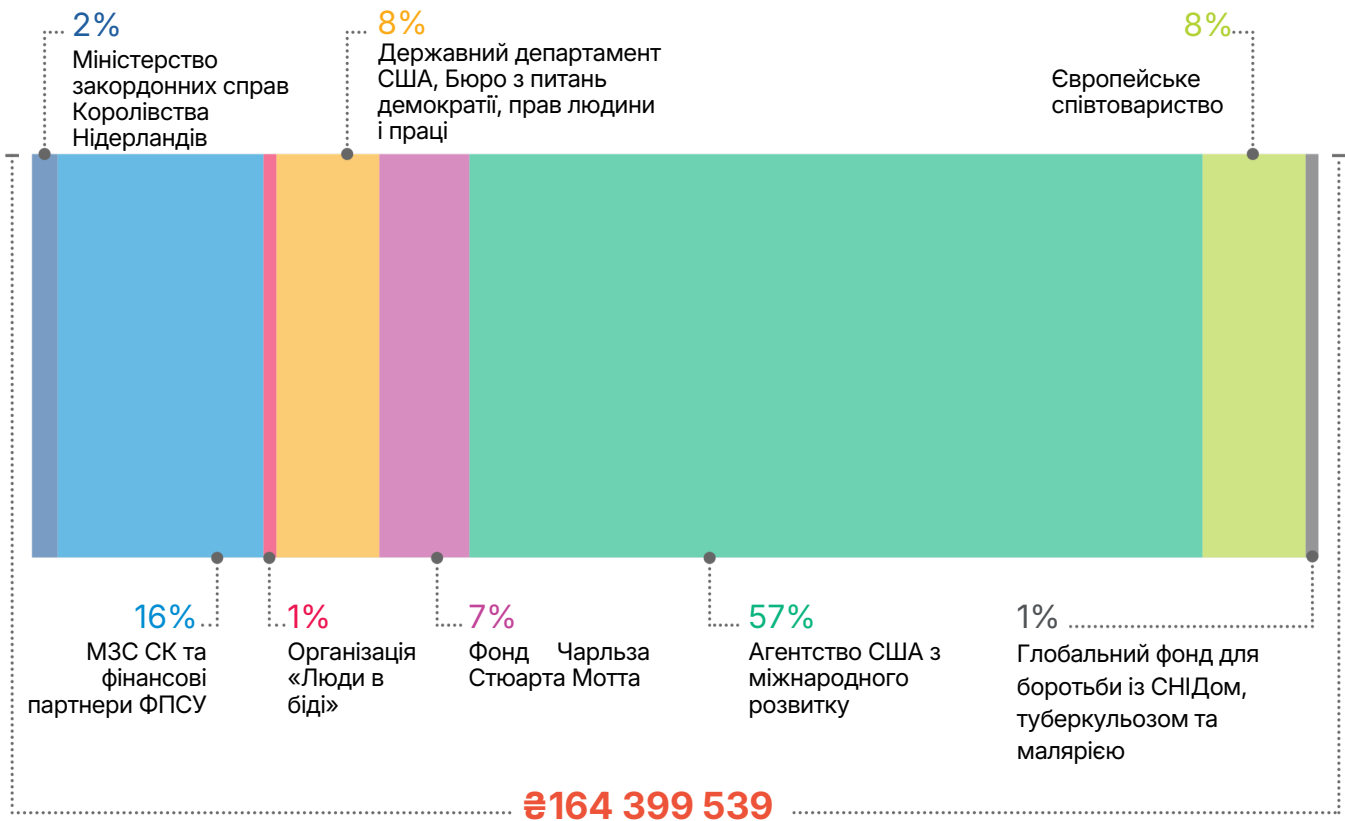
Міністерство закордонних справ
Королівства Нідерландів

Міжнародний фонд «Відродження»

Фінансовий звіт

Надходження:

Джерела фінансової підтримки

Агентство США з міжнародного розвитку	€93 242 986
Державний департамент США, Бюро з питань демократії, прав людини і праці	€12 434 282
Європейське співтовариство	€12 650 022
Фонд Чарльза Стюарта Мотта	€11 247 423
Міністерство закордонних справ, справ Співдружності та розвитку Сполученого Королівства та фінансові партнери ФПСУ	€26 506 593
Міністерство закордонних справ Королівства Нідерландів	€3 600 000
Глобальний фонд для боротьби із СНІДом, туберкульозом та малярією	€2 454 484
Організація «Люди в біді»	€2 263 750
Інші	€964 888
ВСЬОГО	€165 364 428

Витрати

Програмні витрати

Оплата персоналу	€5 910 309
Підтримка приймалень	€15 967 503
Оплата юридичних послуг та пов'язані витрати	€9 695 200
Гонорар експертів	€14 280 451
Переклад	€86 856
Публікації та промо-продукція	€623 544
Витрати на польові місії	€349 028
Публічні заходи	€3 477 145
Робочі зустрічі	€340 829
Тренінги та інші навчальні заходи	€5 896 775
Навчання персоналу	€14 300
Участь у національних та міжнародних заходах	€676 218
Підтримка та оновлення сайтів та баз даних	€461 116
Канцтовари та витратні матеріали	€258 052
Книги, періодика та бази даних	€74 157
Зв'язок	€2 034
Оренда приміщення	€998 878
Субгранти партнерським організаціям	€84 272 238
Оплата особам за контрактами	€16 268 574
Інші витрати	€737 000
Загалом програмних витрат	€160 390 207

Адміністративні витрати

Оплата персоналу	€5 338 157
Зовнішній аудит	€844 152
Зв'язок	€55 736
Обладнання та меблі	€668 025
Оренда приміщення	€298 366
Поштові витрати та доставка	€34 110
Банківські витрати	€278 969
Канцтовари та витратні матеріали	€77 305
Оплата особам за контрактами	€1 397 005
Інші витрати	€366 347
Загалом адміністративних витрат	€9 358 172
ЗАГАЛЬНА СУМА	€169 748 379

Цей звіт підготували:

- Олександр Павліченко
- Максим Щербатюк
- Мирослав Лаврінок
- Михайло Тарахкало
- Олександра Козорог
- Поліна Мішакова
- Аксана Філіпішина
- Владлена Падун
- Світлана Рибалко
- Наталя Козаренко
- Людмила Єльчева

**УКРАЇНСЬКА
ГЕЛЬСІНСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ**

helsinki.org.ua

Адреса

04070, м. Київ, вул. Фролівська, 3/34,
3-й поверх
(м. Конtrakтова площа)

Адреса для листування:

Українська Гельсінська спілка з прав
людини (або УГСПЛ),
Прізвище особи на яку адресується лист, а/
с 100, м. Київ, 04071

Контакти:

електронна пошта: office@helsinki.org.ua
телефон офісу: (044) 485 17 92
факс (044) 425 99 24